

Іванюта Наталя Валеріївна,
доктор юридичних наук, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Маріуполь)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9177-9280>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

У статті досліджено окремі питання юридичної техніки в контексті створення господарсько-процесуальних документів. Проведено аналіз низки господарських процесуальних норм, які містять формалізовані вимоги до форми та структури процесуальних документів. Окреслено обов'язкові неформальні правила для процесуальних документів. Окрему увагу приділено особливостям юридичної техніки укладання судового рішення. Запропоновано авторське визначення культури складання судового рішення.

Ключові слова: юридична техніка; процесуальні документи; судові рішення; господарські суди.

Постановка проблеми. Актуалізація питань юридичної техніки в контексті створення господарсько-процесуальних документів пов'язана з такими проблемами, як-от:

- відсутність одноманітності в правозастосовній сфері, у тому числі стосовно оформлення низки процесуальних документів;
- недосконалість та неповнота оформлення господарсько-процесуальних норм відповідно до юридичної техніки.

Передумовами виникнення та існування вищезазначених проблем є одночасна наявність у господарському процесуальному праві формалізованих вимог до зовнішніх і змістовних компонентів процесуальних документів та неформалізованих вимог, які мають різну за характером сутнісну природу та знаходять своє відображення поза межами процесуального законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання юридичної техніки, зокрема в контексті процесуальних документів, досліджували у своїх роботах Г. В. Терела [1], М. І. Козюбра [2], Р. О. Куйбіда [3] та ін.

Метою статті є обґрунтування теоретико-практичних положень удосконалення правозастосовної юридичної техніки в контексті створення господарсько-процесуальних документів.

Виклад основного матеріалу. Традиційно в юридичній літературі групи господарсько-процесуальних документів поділяють залежно від стадій вирішення господарських спорів: досудове врегулювання, подання позову та вирішення спорів у місцевому господарському суді (перша інстанція), перегляд судових рішень в апеляційному й касаційному порядку [1 с. 128]. У зарубіжній літературі часто використовують поняття «правове письмо» (Legal Writing), яким охоплено сукупність правил, прийомів, способів створення й систематизації юридичних документів. Правове письмо використовується юристами як зовнішня форма вираження юридичних позицій, прав та обов'язків, а також правових

норм. Завдяки правовому письму відбувається формалізація (оформлення) правового аналізу та внутрішнього наповнення права. Основною формою правового письма є юридичний документ [2, с. 212]. У межах господарського процесуального права мова може йти про його різновид – господарський процесуальний документ.

Згідно з п. 1.2.11 Інструкції з діловодства в господарських судах України процесуальним документом є такий, що стосується провадження в конкретній судовій справі [4]. До процесуальних документів, які використовуються в господарському судочинстві, належать такі, як позовні заяви, заяви, клопотання, ухвали, окремі ухвали, рішення, постанови, накази, протоколи, висновки експертів тощо. При цьому вони відрізняються формою (письмові, електронні), призначенням, структурою, змістом, наслідками тощо.

Господарсько-процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) [5] натомість встановлює низку вимог щодо висновку експерта (ст. 98 ГПК України), змісту висновку експерта в галузі права (ст. 108 ГПК України), змісту ухвали про повідомлення чи виклик (ст. 121 ГПК України), форми та змісту заяви про видачу судового наказу (ст. 150 ГПК України), змісту судового наказу (ст. 155 ГПК України), позовної заяви (ст. 162 ГПК України), відкликання (ст. 165 ГПК України), форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення (ст. 170 ГПК України) тощо.

Проаналізувавши ці норми, можна стверджувати, що вони містять формалізовані вимоги до форми та структури процесуальних документів, але поза межами процесуального регулювання залишаються мотиваційні, мовні, лінгвістичні, етичні вимоги.

Традиційно склалося, що загальними для всіх процесуальних документів є вимоги стосовно:

а) дотримання судового стилю викладання документів. Юридична мова функціонує в межах офіційно-ділового стилю, у якому виокремлюють нормотворчий, дипломатичний, судово-правовий і адміністративно-канцелярський підстили [2, с. 205];

б) точності юридичних документів. Вона означає відповідність тексту документа тій думці, що в нього закладалась особою, яка створила цей документ. Виокремлюють такі критерії точності:

– чіткість формулювань тексту (термінів, фраз, речень та інших мовних елементів);

– відсутність у тексті юридичного документа двозначних та багатозначних термінів;

– перевагу стверджувальних конструйованих формул, тобто використання не більше одного заперечення у викладенні однієї думки;

– неприпустимість використання не пояснюваних далі за текстом таких слів та словосполучень, як «нерідко», «інші», «за потреби»;

в) ясності документів. Вони повинні бути достатньо ясними (зрозумілими) для сприйняття особами, які мають будь-яке відношення до цих документів [2, с. 206–207].

Слід зазначити, що такі неформальні, але обов'язкові правила є результатом звичаєвого права, які додатково торкаються термінологічних, інтерпретаційних, стилістичних, етичних питань.

Окремої уваги потребує юридична техніка укладання судового рішення, яка традиційно в національній правовій системі не має однаковості. Метою судового рішення є досягнення юридичної визначеності у спірних правовідносинах, яке переконує сторони й суспільство у справедливості суду, утвердженні ним прав людини та запобігає стану невизначеності в аналогічних ситуаціях [3, с. 12]. Отже, така висока мета та особливе значення судового рішення висуває до техніки його складання низку спеціальних вимог певного характеру. Це:

1. Імперативність форми та структури. Згідно з ч. 1 ст. 238 ГПК України рішення суду складається із вступної, описової, мотивувальної й резолютивної частин.

2. Чіткість. Відповідно до висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень усі судові рішення повинні бути зрозумілими, викладеними чіткою й простою мовою, що є необхідною передумовою розуміння рішення сторонами та громадськістю. Для цього потрібно логічно структурувати рішення та викласти його чітко й доступно для кожного [6]. Однак при цьому кожному судді дозволяється обирати власний стиль або використовувати стандартизовані моделі [7]. Звичайно, до стилю суддя мусить підходити дуже виважено та враховувати установки щодо директивності викладення матеріалу та дотримання нейтральної лінгвістичної лексики.

3. Достатня юридична аргументація. Підстави прийняття рішення повинні бути узгодженими, чіткими, недвозначними й несуперечливими. Вони повинні надати можливість читачеві простежити логіку міркувань, які привели суддю до ухваленого ним рішення [6]. У науковій літературі підкреслюється, що важливою є публічна й розгорнута мовна форма юридичної аргументації, яка з позиції дискурсу та комунікативної теорії повинна розглядатися як публічна демонстрація обґрунтувань. За умови відсутності такої розгорнутої форми стає фіктивною реалізація положень Конституції. Під час розв'язання конкретних справ бланкетний (прихований) характер мотивувальної частини судових рішень є порушенням правил належного аргументованого дискурсу [8, с. 12–13].

4. Професійність суддів є головною гарантією високої якості судових рішень. Така вимога безпосередньо кореспондується із принципами, визначеними Консультативною радою європейських суддів у її Висновках № 4 (2003) та № 9 (2006), а також передбачає плекання культури незалежності, етики та деонтології відповідно до Висновків № 1 (2001) та № 3 (2002).

Звертаємо увагу на різноманітність джерел, які окреслюють ті чи інші методики написання судового рішення. При цьому більшість з них не є нормативно-правовими актами, а тому не мають ознаки обов'язковості для застосування суддями. Незважаючи на наявну нормативну прогалину щодо складання судового рішення, сприйняття тенденції до індивідуалізації судових рішень, в Україні розробляються та діють Проекти оцінювання якості діяльності судів, у тому числі за напрямом якості судових рішень. Так, за підтримки проекту USAID «Україна: Верховенство права» була створена Робоча група з розроблення системи оцінки якості функціонування суду. Нею було відпрацьовано інструменти внутрішньої оцінки якості функціонування суду за вимірами «Своєчасність судового розгляду» та «Якість написання судового рішення», розроблено методичний посібник «Застосування системи оцінювання роботи суду» [9], ініційовано початок процесу розроблення стандартів та системи оцінки якості функціонування суду в Україні. З точки зору суто юридичного підходу, без існування нормативних єдиних вимог до складання судових рішень результати будь-якого оцінювання якості написання судового рішення будуть мати лише суб'єктивно-аналітичне значення, вони не можуть викликати певні юридичні наслідки для самих суддів.

Для вирішення окресленого питання в межах правового поля вважається необхідним прийняття єдиних нормативних рекомендацій відносно написання судових рішень, які б включали атрибутивні, структурні, логічні, стилістичні стандарти з врахуванням рекомендаційних документів Консультативної ради європейських суддів, позицій науковців, практиків, ефективних прикладів зарубіжного досвіду. Загалом існування єдиних стандартів завершить оформлення такої категорії, як культура складання судового рішення.

Висновки. Уточнено, що обов'язкові правила щодо складання господарсько-процесуальних документів умовно можна розділити на кілька категорій: а) формалізовані, які є результатом позитивного права та містяться в процесуальному законодавстві;

б) неформалізовані, які є результатом звичаєвого права та торкаються термінологічних, інтерпретаційних, стилістичних, етичних питань.

Обґрунтовано необхідність прийняття єдиних нормативних рекомендацій щодо написання судових рішень.

Запропоновано визначення поняття культури складання судового рішення як ціннісної складової поведінки судді стосовно дотримання стилю та структури викладення матеріалу; уникнення грубих стилістичних, синтаксичних помилок, прояву текстової інверсії, неприпустимого термінозастосування, різного зовнішнього оформлення судових рішень.

Список використаних джерел

1. Терела Г. В. Юридична техніка та складання процесуальних документів : навч.-метод. посіб. Полтава, 2016. URL : http://pravo.puet.edu.ua/files/lic2016bac/uts_03.pdf (дата звернення: 30.05.2019).
2. Загальна теорія права : підруч. / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
3. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. Київ : Дрім Арт, 2013. 224 с.
4. Інструкції з діловодства в господарських судах України. Наказ державної судової адміністрації від 20.02.2013 р. № 28. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0028750-13#n12> (дата звернення: 09.12.2015).
5. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 26.05.2019).
6. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL : https://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf (дата звернення: 29.05.2019).
7. Висновок № 7 (2005) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи з питання «Правосуддя та суспільство» : Схвалено на 6 засіданні КРЕС (Страсбург, 23–25 листопада 2005 р.), документ № ССЈЕ (2005), ор. № 7. *Офіційний веб-портал : Судова влада в Україні*. URL : <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%E2%84%96%207.pdf> (дата звернення: 06.06.2019).
8. Волвенко П. В. Діяльність Конституційного Суду України щодо тлумачення Конституції України: теоретичний аспект : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2006. 24 с.
9. Застосування системи оцінювання роботи суду : методичний посібник. Розроблено та рекомендовано експертами Проекту USAID «Справедливе правосуддя». Затверджено Радою суддів України. Київ, 2016. URL : http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00M91B.pdf (дата звернення: 10.06.2019).

Иванюта Наталья Валерьевна,
доктор юридических наук, доцент
(Донецкий юридический институт МВД Украины, г. Мариуполь)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9177-9280>

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ЮРИДИЧЕСКОЙ ТЕХНИКИ В КОНТЕКСТЕ СОЗДАНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ

В статье исследованы отдельные вопросы юридической техники в контексте создания хозяйственно-процессуальных документов. Проведен анализ ряда хозяйственных процессуальных норм, содержащих формализованные требования к форме и структуре процессуальных документов. Определены обязательные неформальные правила для процессуальных документов. Особое внимание уделено особенностям юридической техники составления судебного решения. Предложено авторское определение культуры составления судебного решения.

Ключевые слова: юридическая техника; процессуальные документы; судебное решение; хозяйственные суды.

Ivanyuta Natalya Valeriivna,
Doctor in Law, Associate Professor
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Mariupol)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9177-9280>

SPECIFIC ASPECTS OF LEGAL TECHNICAL IN THE CONTEXT OF CREATION OF ECONOMIC PROCESSING DOCUMENTS

The article deals with separate questions of legal technique in the context of creation of economic - procedural documents. The modern approaches to definition of legal writing term are investigated. The types of procedural documents that are used in economic legal proceedings are outlined. The analysis of a number of economic procedural norms, which contain formalized requirements to the form and structure of procedural documents, is carried out. Emphasis is placed on the existence outside of the procedural regulation of motivational, linguistic, linguistic, and ethical requirements to procedural documents, which objectively have the usual essential nature. The compulsory informal rules for procedural documents are outlined, in particular, regarding compliance with the court style of teaching documents, the accuracy of legal documents. Particular attention is paid to the peculiarities of the legal technique of making a court decision. Specific requirements for the technique of making a court decision, in particular, the imperableness of the form and structure, are singled out; definition; sufficient legal argument; the professionalism of judges as the main guarantee of high quality court decisions. The aspects of the method of writing a court decision and internal evaluation tools for writing a court decision are covered. The necessity of registration of common standards and development of normative unified requirements for drafting and execution of court decisions is substantiated. There are proposed the following conclusions in the article: the necessity of adopting unified normative recommendations concerning court decisions is substantiated; the definition of the concept of the culture of making a judicial decision as a value component of the judge's behavior regarding: keeping the style and structure of the material is proposed; avoiding rude stylistic, syntactic errors, manifestation of text inversion, unacceptable term use, different externalities of court decisions.

Key words: legal technical; procedural documents; judicial documents; economic courts.

Надійшла до редколегії 13.06.2019